

نشست علمی تخصصی هنر، معماری و شهرسازی عصر پنجشنبه ها

محل برگزاری: سالن اجتماعات مهندسين مشاور هرم پی

زمان: پنجشنبه ۲۵ اردیبهشت ۱۳۹۳

عنوان: تپه سیلک به روایت مختلف تاریخی، هنری و معماری

سخنرانان و اعضای پنل: آقای دکتر صادق ملک شه‌میرزادی، خانم مهندس ثریا بی رشک، آقای دکتر

محمد مهدی محمودی، آقای مهندس حمید مصلحی، آقای دکتر مهدی زندیه و آقای دکتر سیمون آیوازیان

میدان‌گاه باستانی سیلک در منطقه فین کاشان واقع شده است و نزدیک به هفت هزار سال قدمت دارد. همانطور که در کتاب تاریخ تمدن ایران آمده است نزدیک به پنج هزار سال پیش از میلاد مردم غارنشین فلات ایران در پی دگرگونی‌هایی که از لحاظ آب و هوا و تشکیل مزارع و چمنزارها به وجود آمد به دشت‌ها روی آوردند و زندگی تازه‌ای را آغاز کردند و در تمدن آن‌ها نسبت به دوران‌های پیشین پیشرفت بیشتری دیده شد. کهن‌ترین مردم دشت‌نشین، مردم محل سیلک (Sialk) نزدیک کاشان بودند که آثار زندگی ایشان را در آن‌جا به دست آورده‌اند. نوزدهمین نشست از سلسله نشست‌های عصر پنجشنبه‌ها به بررسی تپه سیلک از دیدگاه تاریخی، هنری و معماری اختصاص یافت.

چکیده‌ای از سخنرانی‌ها به شرح زیر می‌باشد.

سخنران اول آقای دکتر صادق ملک شه‌میرزادی، وی به بررسی تپه سیلک از دیدگاه باستان‌شناسی پرداخت. پنج هزار و پانصد سال قبل رودخانه‌ای در منطقه وجود داشته که به دریاچه‌ای وارد می‌شده است. نقش ماهی بر روی ظروف سفالی باقیمانده از آن دوره حاکی از آن است که مردم در رودخانه به ماهی‌گیری می‌پرداختند. یکی از متخصصین گیاه باستان‌شناس از فرانسه پس از بررسی سیلک کاشان می‌گوید سیلک در گذشته منطقه‌ای جنگلی و مرطوب بوده که انواع حیوانات در آن می‌زیسته‌اند که با توجه به نقوش روی ظروف سفالی، آهو و گوزن از آن دسته می‌باشند.

اجاق‌های یافت شده در سیلک از ابتدایی‌ترین آثار معماری منطقه است. پس از آن ساکنین منطقه به کفسازی و استفاده از چینه روی آوردند. اجاق و کفسازی نشان از جامعه‌ای کاملاً بی‌طبقه دارد، جوامعی که تردد می‌کردند و در هر منطقه بر حسب نیاز به ساخت اجاق و کفسازی می‌پرداختند. با استفاده از چینه و ساخت دیوار، مالکیت و طبقه به وجود آمد. قدیمی‌ترین روستای محصور در سیلک کاشان واقع شده است، دومین روستا در تله سوان عراق و پس از آن روستایی در مصر می‌باشد.

با استفاده از دستگاه توتال استیشن چند منطقه در سیلک شناسایی شد. بخش صنعتی که ذوب مس و فلز در آنجا صورت می‌گرفته، بخش دیگر شامل تاسیسات و ساختمان‌های کوچکی که در عصر آهن ساخته شده می‌باشد و در بخشی دیگر اسکله‌هایی وجود داشت که بر اثر زلزله تخریب شده بود. فرم تپه جنوبی سیلک با تپه شمالی متفاوت است، مردم آنجا از زمان آغاز دوره مس سنگی تپه شمالی را ترک و در تپه جنوبی ساکن شدند. آنها مس را با گدازه از کانیه جدا کردند و پس از ذوب و قالب‌گیری به ساخت ظروف مسی پرداختند. منطقه سیلک همچنین یکی از کهن‌ترین مکان‌های دنیاست که برای اولین بار نقره را از کانی نقره استحصال کردند.

زیگورات سیلک به لحاظ ساختار زیگوراتی منحصر به فرد می‌باشد. سکوی اول از جنوب به شمال چهل و پنج متر و از شرق به غرب پنجاه و شش متر است و قسمت شرقی دارای تزیینات می‌باشد. ۱۲۵۰ خشت در ساخت این زیگورات استفاده شده است.

آماده سازی خشت ها و هماهنگی در روند ساخت زیگورات نشان از جامعه ای نظام مند در پشت این ساختار دارد. زیر زیگورات سیلک سه اتاق وجود دارد که شکست هایی در آنها به چشم می خورد. پس از بررسی های صورت گرفته مشخص شد یکی از طولانی ترین گسل های زلزله به طول پنجاه و چهار کیلومتر در منطقه کاشان واقع است که بخشی از آن از منطقه سیلک عبور می کند و این ترک ها در اثر زلزله ایجاد شده اند. سفال های یافت شده در این اتاق ها مربوط به پنج هزار سال قبل می باشند.

این بنا روی شمال - جنوب جغرافیایی ساخته شده است بنابراین همیشه اولین اشعه خورشید به جبهه شرقی برخورد می کند. به همین دلیل در این بنا جبهه شرقی را تزئین کرده اند که بیشتر جنبه تشریفاتی داشته است.

سخنران دوم خانم مهندس ثریا بیرشک، وی به بررسی تاریخی دشت کاشان و جایگاه هفت هزار ساله تمدن در آن پرداخت. دشت کاشان در دوران قبل از اسلام منطقه ای زرتشتی نشین بوده و کاسی ها بخشی از اقوام ساکن در آنجا بودند. دشت کاشان به دلیل وجود راه شاهی، راهی که ری را به پاسارگاد وصل می کرد و تقاطع چند راه بزرگ کاروان رو از اهمیت بسزایی برخوردار بود. پس از اتحاد قلعه های موجود در دشت، شهر کاشان به وجود می آید. در دوره آل بویه به اهمیت شهر کاشان افزوده می شود.

بررسی ویژگی های اقلیمی و جغرافیایی و منطقه ای دشت کاشان

- دشت کاشان از طرف شمال به کویر و شهرستان قم؛ از طرف جنوب به شهرستان اصفهان؛ از طرف مشرق و شمال شرقی به دشت کویر؛ از طرف جنوب شرقی به اردستان؛ از طرف مغرب به کوهپایه ها و شهرستان های محلات و گلپایگان اتصال دارد.
- تنوع آب و هوایی:

✓ وجود آب و هوای گرمسیری به دلیل اتصال به کویرات از جانب مشرق و شمال شرقی

✓ آب و هوای سردسیری در جنوب و غرب کاشان

✓ آب و هوای معتدل در دامنه های میانی

- وجود دو سلسله جبال به موازات همدیگر در دشت کاشان
- وجود برخی قله های مرتفع این کوه ها در مشرق نیاسر و نزدیک برزک و کوه هفت کتل و کرکس
- وجود چشمه های معروف چون فین، نیاسر، نابر، ایبانه و ...
- وجود قنوات و کاریزها

مطالعات تاریخی و باستان شناسی تپه سیلک کاشان

- قرارگیری تپه های موجود، در مراکز زیستی یا به عبارتی سکونتگاه های شهر باستانی سیلک؛ و دارای عملکرد به حکم کهندژ شهرهای تاریخی (بر اساس مطالعات تاریخی و باستان شناسی هیئت فرانسوی بر تپه های شمالی و جنوبی سیلک)
- وجود اشکال زیگورات مانند و سلسله مراتب کهندژ، شارستان و بیرون (ربض)
- شهر سیلک به شکل شهرهای حصار درون حصار دارای چندین بارو درون یکدیگر
- وجود نام سی ارک در برخی نوشته ها در زمان های پیشین
- وجود یک تمدن طولانی بومی از هزاره هفتم تا سده آخر هزاره چهارم قبل از میلاد

مقایسه تمدن سیلک با سایر تمدن های منطقه آسیای مرکزی و میانی

موقعیت جهانی تپه های سیلک با سایر تمدن های مشابه:

BC	9000	8000	7000	6500	6000	5500	5000	4500	4000	3500	3000	
Beginning of Post-Glacial Era	FINAL PALAEO-LITHIC	MESOLITHIC	PRE-POTTERY NEOLITHIC	POTTERY NEOLITHIC Late PPN Neo in Fertile Crs		EARLY CHALC.	LATE CHALCOLITHIC		EARLY BRONZE AGE			
EGYPT		Helwan						Faiyum A • Merimda • Predynastic	Dyn. I			
PALESTINE	Kebaran	Natufian • Eynan Jericho Proto-Neo	Jericho Pre-Pottery Neolithic A	B	Jer. Pottery Neolithic A	B	Ghassulian	Proto-Urban	E Bronze Age			
N. IRAQ	Zarzian	Karim Shahr	M'Lefaat	Jarmo	Hassuna Samarra	T'Halaf	N.'Ubaid	Gawrah				
S. IRAQ						Eridu • H. Muhammad	S.'Ubaid	Uruk	Protoliterate			
IRAN	Zarzian & Caspian Cave Mesolithic		Pre-Pottery Neolithic		Siyalk I-II	Siyalk III	?	Pisdeli	?			
CYPRUS	Pre-pottery Khirokitia I-II				Khirokitia III painted pottery		Erimi					
ANATOLIA	CILICIA		Mersin	E. Pottery Neolithic	Mersin		Mersin XIX-XII	Early Bronze Age				
	KONYA PL		Çatal		Çatal		Can Hasan etc.					
	S.W.	Beldibi Late Palaeolithic	Beldibi Mesolithic+pottery	Kızılkaya	Hacılar IX	Hacılar	Beycesultan	Age I Cultures				
	N.W.				V - I		Tigani • Beşik • Kumtepe	Troy I				
THESSALY			Pre-Pottery	Pre-Sesklo	Sesklo	Dimini • Arapi	Larissa	Rakhmani				
SERBIA					Starčevo I-II	Starčevo III	Vinča	Macedonian Early Bronze Age				

TENTATIVE INTERPRETATION OF CULTURAL PROGRESS IN THE NEAR EAST

مقایسه نقوش ظروف سیلک با دیگر آثار مشابه در ایران:

از نقش نگاره های به جا مانده بر روی سفال ها می توان به نماد انسان و نقوش پرندگان، عقرب، قوچ، شتر مرغ، گاو، شیر و گوزن اشاره کرد.

